

# IZVJEŠTAJ O POJAVAMA DISKRIMINACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2016–2020. GODINE

## I. UVOD

### 1.1. Pravna osnova

U skladu s članom 8. Zakona o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik BiH”, br. 59/09 i 66/16), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH (u daljnjem tekstu: MLJPI), u granicama zakonom utvrđenih nadležnosti i na osnovi prikupljenih podataka o pojavama i obimu diskriminacije, ima obavezu da sačinjava izvještaj o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini. Ovaj izvještaj treba da uključi podatke i pokazatelje o slučajevima diskriminacije u Bosni i Hercegovini na godišnjem nivou.

Zbog dugoročnog problema u prikupljanju podataka u oblasti diskriminacije, koji traje još od 2016. godine<sup>1</sup>, ovaj izvještaj sadrži osvrt na period 2016–2020. godine s fokusom na analizu dostavljenih pokazatelja za 2019/2020. godinu.

U skladu s raspoloživim podacima, uz ovaj izvještaj predložene su zakonodavne i druge mjere za sprečavanje i suzbijanje diskriminacije na način kako to propisuje Zakon o zabrani diskriminacije.

### 1.2. Metodologija izrade izvještaja

Izvještaj je sačinjen na sljedeći način:

Na osnovi utvrđenih zakonodavnih i drugih mjera u okviru Prvog izvještaja o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini zatraženi su podaci od nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini u pogledu realizacije mjera predloženih Akcionim planom za sprečavanje pojava diskriminacije u BiH za 2015. godinu, kao i podaci o novim slučajevima diskriminacije koji se odnose na period 2016–2020. godine.

MLJPI je zatražio od nadležnih tijela i institucija na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, uključujući državni i entitetski nivo, kantone unutar Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, dostavu podataka i drugih informacija o slučajevima diskriminacije, broju odluka i presuda u kojima je utvrđena diskriminacija, koje su razvrstane po oblicima i oblastima diskriminacije.

Isto tako, zatražena je informacija da li su u svojim općim pravnim aktima, ili posebnim pravnim aktima, u skladu s članom 24. stavom (4) Zakona o zabrani diskriminacije, regulirali načela i principe jednakog postupanja i osigurali učinkovite interne procedure zaštite od diskriminacije.

S obzirom na to da još uvijek nije funkcionalna centralna baza podataka o predmetima diskriminacije u Bosni i Hercegovini koju bi MLJPI koristio za izradu izvještaja, podaci su zatraženi službenim putem od nadležnih institucija.

Podaci su zatraženi od sljedećih institucija:

---

<sup>1</sup>*Vijeće ministara BiH, na 53. sjednici održanoj 26. 4. 2016. godine, razmotrilo je i usvojilo Prvi izvještaj o pojavama diskriminacije u BiH s Akcionim planom za realizaciju prijedloga mjera za sprečavanje pojava diskriminacije u BiH, te ga dostavilo Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine na usvajanje. Izvještaj je usvojen na 34. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, održanoj 2. 8. 2016. godine i 22. sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, održanoj 31. 8. 2016. godine. U izvještaju su prezentirani raspoloživi pokazatelji nadležnih institucija i nevladinih organizacija zaključno s 2015. godinom.*

- Ureda Registrara Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,
- Ureda zastupnika/agenta Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava,
- Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine,
- Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine,
- Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine,
- Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine,
- Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine,
- Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine,
- Agencije za državnu službu Bosne i Hercegovine,
- Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine,
- Vlade Federacije Bosne i Hercegovine,
- Vlade Republike Srpske,
- Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine,
- Unsko-sanskog kantona,
- Zeničko-dobojskog kantona,
- Hercegovačko-neretvanskog kantona,
- Posavskog kantona,
- Tuzlanskog kantona,
- Bosansko-podrinjskog kantona,
- Srednjobosanskog kantona,
- Zapadno-hercegovačkog kantona,
- Kantona Sarajevo i
- Kantona 10.

Podatke nisu dostavile sljedeće institucije:

- Posavski kanton,
- Zapadno-hercegovački kanton,
- Kanton Sarajevo.

### 1.3. Sadržaj Izvještaja:

Izvještaj se sastoji od pet dijelova, i to:

- a) **uvodnog dijela**, koji sadrži pravnu osnovu, metodologiju izrade izvještaja, sadržaj izvještaja i informaciju o problemu u procesu prikupljanja podataka;
- b) **drugog dijela**, koji sadrži informacije nadležnih institucija o pojavama i obimu diskriminacije, uz osvrt na stepen realizacije zakonodavnih i drugih mjera na osnovi prethodnog izvještaja;
- c) **trećeg dijela**, koji sadrži preporuke međunarodnih tijela u oblasti ljudskih prava;
- d) **četvrtog dijela**, koji sadrži prijedlog zakonodavnih i drugih mjera za sprečavanje i suzbijanje diskriminacije u BiH za izvještajni period 2016–2020. godine;
- e) **petog dijela**, koji sadrži sažetak dostavljenih podataka nadležnih institucija o predmetima diskriminacije.

### 1.4. Problemi u prikupljanju podataka

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na 57. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 8. jula 2009. godine i na 33. sjednici Doma naroda, održanoj 23. jula 2009. godine, usvojila je Zakon o zabrani diskriminacije

(„Službeni glasnik BiH”, broj 59/09). Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije usklađivan je osnovni zakon s pravnom stečevinom EU-a. Ovaj zakon usvojen je 2016. godine („Službeni glasnik BiH”, broj 66/16).

U cilju propisivanja izgleda i sadržaja upitnika za prikupljanje podataka o predmetima diskriminacije, načinima prikupljanja podataka, uspostavljanja i vođenja centralne baze podataka u MLJPI-u za počinjena djela diskriminacije, donesen je Pravilnik o načinu prikupljanja podataka o predmetima diskriminacije u BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 27/13). Na osnovi ovog pravilnika započete su aktivnosti na izradi odgovarajućeg informacijskog rješenja za prikupljanje podataka o predmetima diskriminacije. Međutim, podaci se trenutno prikupljaju na drugi način.

Uvjet za uspostavu centralne baze podataka za počinjena djela diskriminacije jeste izvršavanje obaveza nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini (zakonodavne, izvršne i sudske) **u smislu redovnog vođenja vlastite evidencije o svim slučajevima prijavljene diskriminacije i dostavljanja prikupljenih podataka MLJPI-u.** Ovako prikupljeni podaci neophodni su MLJPI-u radi izvršenja zakonske obaveze u pogledu sačinjavanja izvještaja o pojavama diskriminacije za Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i Parlamentarnu skupštinu Bosne i Hercegovine, u skladu s članom 8. spomenutog zakona.

Neuspostavljanje evidencija u nadležnim institucijama u Bosni i Hercegovini, na način propisan članom 8. Zakona o zabrani diskriminacije, predstavlja jedan od razloga zbog kojeg je otežan postupak prikupljanja podataka od nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini kao i uspostave centralne baze podataka za počinjena djela diskriminacije u MLJPI-u, odnosno, sâm proces izrade izvještaja.

MLJPI je do sada poduzeo niz aktivnosti na uspostavi centralne baze podataka za počinjena djela diskriminacije. Razvijena su softverska rješenja u cilju osiguranja lakšeg prikupljanja, obrade i razmjene podataka o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini iz nadležnosti MLJPI-a kao i podataka o slučajevima diskriminacije u Bosni i Hercegovini, čime su znatno ojačani tehnički i institucionalni kapaciteti Ministarstva<sup>2</sup>.

U junu 2017. godine MLJPI je donio Pravilnik o načinima prikupljanja, obrade i razmjene podataka o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini iz nadležnosti MLJPI-a<sup>3</sup>. Ovim pravilnikom uređuje se način prikupljanja, sistematizacije, publiciranja i distribucije svih podataka iz nadležnosti MLJPI-a u svrhu praćenja i izvještavanja o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Također predviđa i uspostavu baze podataka o ljudskim pravima koja objedinjuje sve podatke koje su dostavile nadležne institucije. U skladu s članom 11. navedenog pravilnika, MLJPI ima obavezu da inicira praktični program obuke nadležnih institucija s tehničkim zahtjevima koji se odnose na prikupljanje, pristup, unos, interpretaciju, analizu i korištenje podataka<sup>4</sup>.

U okviru ove aktivnosti posebno je naglašena problematika uključivanja pravosudnih institucija u smislu dostavljanja podataka o predmetima diskriminacije i koordinacije rada među pravosudnim institucijama, što je u nadležnosti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (VSTV).

Cijeneći da MLJPI vrši autorizaciju pristupa centralnoj bazi podataka o predmetima diskriminacije na osnovi akta o imenovanju odgovorne osobe, shodno tome, provode se aktivnosti na prikupljanju i ažuriranju rješenja imenovanih osoba iz institucija koje će biti odgovorne za prikupljanje, obradu i unos navedenih podataka. Nominacija je zatražena od 255 nadležnih institucija, a 99 institucija je do sada dostavilo imenovanje.

---

<sup>2</sup> Ova aktivnost je provedena tokom 2016. i 2017. godine u okviru IPA projekta pod nazivom: „Podrška pružiocima socijalnih usluga i unapređenje kapaciteta za praćenje”, u cilju jačanja sistema za praćenje pristupa pravima ugroženih grupa u BiH kao i jačanja kapaciteta Ministarstva i drugih institucija uključenih u poboljšanje zaštite ugroženih grupa i promoviranje ljudskih prava u BiH.

<sup>3</sup> Br. 01-02-2-1532-1/17, 14. 6. 2017.

<sup>4</sup> Navedena aktivnost podržana je projektom: „Jačanje kapaciteta Institucije ombudsmena za ljudska prava u borbi protiv diskriminacije”, kao dijela zajedničke inicijative Evropske unije i Vijeća Evrope pod nazivom: „Horizontalni instrument saradnje Evropske unije i Vijeća Evrope u cilju pružanja podrške Zapadnom Balkanu i Turskoj”.

Do okončanja postupka uspostave centralne baze podataka u MLJPI-u za počinjena djela diskriminacije, podaci o pojavama diskriminacije prikupljeni su na način propisan članom 14. Pravilnika o načinu prikupljanja podataka o predmetima diskriminacije u BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 27/13). Navedeni član Pravilnika propisuje da će MLJPI **do uspostave centralne baze podataka prikupljati podatke iz postojećih evidencija**. Uzimajući u obzir činjenicu da nadležne institucije u Bosni i Hercegovini ne prikupljaju podatke o predmetima diskriminacije istovjetno, ovaj način prikupljanja podataka otežava njihovu komparativnu analizu, što utječe na kvalitet i mogućnost redovne izrade izvještaja.

U postupku analize javnih oblika diskriminacije u Bosni i Hercegovini MLJPI koristi i vlastita saznanja do kojih dolazi obradom predavki građana o kršenju ljudskih prava. Istovremeno imamo u vidu da svi međunarodni sporazumi (čijih je Bosna i Hercegovina potpisnica) u vezi s ljudskim pravima sadrže klauzulu kojom se zabranjuje diskriminacija po bilo kojoj osnovi u uživanju prava zagarantiranih ovim sporazumima. MLJPI koordinira aktivnosti s nadležnim institucijama u Bosni i Hercegovini o pitanju pojedinačnih predavki koje bh. građani podnose tijelima Ujedinjenih naroda zaduženim za praćenje provedbe tih međunarodnih sporazuma, i na taj način ima uvid u javne oblike diskriminacije na koje se građani žale.

## II. INFORMACIJE O POJAVAMA I OBIMU DISKRIMINACIJE

U svrhu predavljavanja javnih oblika i obima diskriminacije u Bosni i Hercegovini koristimo kvantitativne i kvalitativne pokazatelje u vezi s:

- provođenjem mjera predloženih u prethodnom izvještaju;
- izvorima podataka nadležnih institucija koji ukazuju na javne oblike diskriminacije za period 2016–2020;
- preporukama međunarodnih tijela u oblasti ljudskih prava, a koje se odnose na diskriminaciju.

### 2.1. Ocjena realizacije predloženih mjera iz prethodnog izvještaja

Na osnovi prethodnog izvještaja, odnosno Akcionog plana za realizaciju prijedloga mjera za sprečavanje pojava diskriminacije u Bosni i Hercegovini za 2015/2016. godinu, predviđena je realizacija ukupno 32 mjere koje su se odnosile na identificirane potencijalne oblike diskriminacije u oblastima rada i zapošljavanja, obrazovanja, slobode govora i informiranja, prava mirnog uživanja imovine, ravnopravnosti spolova i prava LGBTI populacije, prava osoba s invaliditetom, nacionalnih manjina i slobode vjeroispovijesti.

Od ukupno 32 predložene mjere u proteklom periodu, cca 50% realizirano je skoro u potpunosti ili se nalazi u završnoj fazi realizacije.

**Tabela 1. Analiza realiziranih mjera iz prethodnog izvještaja**

Oblast	Broj planiranih mjera	Djelimično izvršena/u toku	Nije izvršena	Izvršena mjera
Rad i zapošljavanje	3	1	1	1
Obrazovanje	5	2	2	1
Sloboda govora i informiranje	1	/	/	1
Pravo mirnog uživanja imovine	1	/	1	/
Ravnopravnost spolova i prava LGBTI populacije	6	2	3	1
Osobe s invaliditetom	10	/	4	6

Nacionalne manjine	3	1	1	1
Sloboda vjeroispovijesti	3	/	1	2
<b>UKUPNO</b>	<b>32</b>	<b>6</b>	<b>13</b>	<b>13</b>

Mjere koje nisu realizirane uglavnom su iz oblasti obrazovanja i odnose se na izradu specijalnog izvještaja o pravu djece na obrazovanje u Bosni i Hercegovini, iniciranje godišnjih izvještaja o razvoju obrazovanja u Bosni i Hercegovini, osiguranje provedbe programa za edukaciju nastavnog kadra i osoblja u školama u cilju promoviranja etničke raznolikosti i integracije škola koje imaju evidentiran problem diskriminacije (segregacije) djece.

Kontinuitet u provedbi mjera odnosi se i na mjere koje su obuhvaćene Akcionim planom za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite za period 2017–2020. godine, Strategijom za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2016–2021. godine i Strategijom unapređenja društvenog položaja osoba s invaliditetom u Republici Srpskoj za period 2017–2026. godine.

## 2.2. Izvori podataka koji ukazuju na pojavne oblike diskriminacije

U svrhu izrade ovog izvještaja MLJPI je uputio zahtjev svim nadležnim institucijama za dostavljanje podataka o pojavama diskriminacije iz njihove oblasti.

Analizom informacija i podataka nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini uočavamo da postoji jedna opća šarolikost u shvatanju samog pojma diskriminacije i načinu zaštite od diskriminacije, kao i pristupu u izvršavanju obaveza koje proizlaze iz Zakona o zabrani diskriminacije.

Iz informacija i podataka nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini vidljivo je da mnoge od njih nisu donijele posebne pravne akte ili putem postojećih pravnih akata regulirale načela i principe jednakog postupanja, te osigurale učinkovite interne procedure zaštite od diskriminacije (član 24. stav (4) Zakona o zabrani diskriminacije).

Također, niti jedna od institucija od kojih smo dobili prethodno navedene informacije nije navela kako se provode doneseni akti, kakav je njihov sadržaj, koliko je pokrenuto internih postupaka za zaštitu od diskriminacije, po kojoj osnovi je tražena zaštita od diskriminacije, u koliko je postupaka donesena odluka i koja vrsta odluke, koje tijelo provodi interni postupak za zaštitu od diskriminacije i da li su uspostavljene evidencije o slučajevima/predmetima diskriminacije.

### 2.2.1. Ustavni sud Bosne i Hercegovine

Prema podacima Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, ovaj sud je **tokom 2018. godine** u ukupno dva (2) predmeta donio odluku kojom je utvrdio kršenje zabrane diskriminacije, i to zabrane podvrgavanja ponižavajućem postupanju i prava na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja u vezi s pravom na nediskriminaciju (predmet broj: AP 4319/16), te zabrane diskriminacije u vezi s pravom na imovinu iz člana II/3. k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (predmet broj: AP-4077/16).

**Ustavni sud je tokom 2019. godine** u ukupno tri (3) predmeta donio odluku kojom je utvrdio kršenje zabrane diskriminacije, i to u dva predmeta u vezi s pravom na imovinu iz člana II/3. k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (predmeti br.: AP-118/17 i AP-598/17), a u trećem predmetu u vezi s pravom na porodični život iz člana II/3. f) Ustava Bosne i

Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (predmet broj: AP-324/18).

**Ustavni sud je tokom 2020. godine** u jednom (1) predmetu donio odluku kojom je utvrdio kršenje zabrane diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u vezi s pravom na porodični život iz člana II/3. f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (predmet broj: AP-1086/19).

### **2.2.2. Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (VSTV)**

Analizom podataka koje je dostavio VSTV za period **2018–2019. godine** zaključeno je da se oni prikupljaju prema oblastima primjene i ne razvrstavaju prema osnovama diskriminacije. Tako npr. u prvom dijelu analize dostavljenih podataka piše da je **ukupno 352 predmeta u sudovima** i da je ovaj podatak dostavljen bez klasifikacije vrste ili osnove diskriminacije. Zbog navedenog načina prikupljanja podataka putem CMS baze podataka VSTV-a, nemoguće je utvrditi broj postupaka koji se vode u nadležnim sudovima u BiH, razvrstanih prema osnovama počinjene diskriminacije.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine dostavilo je Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine raspoložive podatke iz Sistema za automatsko upravljanje predmetima (CMS) o presudama u predmetima diskriminacije, koji su riješeni u periodu od 2018. do 2019. godine. Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine naglasilo je u svom odgovoru da je programiranje dodatnih atributa za evidentiranje vrste, osnova i oblika diskriminacije u CMS-u počelo krajem 2018. godine, odnosno, tek od aprila 2019. godine sudovi u Bosni i Hercegovini imaju mogućnost unosa u CMS ovih atributa u predmetima diskriminacije.

U dostavljenim **podacima za 2020. godinu ukupan broj predmeta u sudovima iznosio je 115**, a za većinu predmeta evidentirana je vrsta, osnova i oblik diskriminacije.

### **2.2.3. Ured zastupnika/agenta Vijeća ministara Bosne i Hercegovine pred Evropskim sudom za ljudska prava**

Ured zastupnika/agenta Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava dostavio je podatak MLJPI-u o ukupno sedam presuda koje je do sada donio Evropski sud za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu. Od ukupno sedam presuda, Sud je utvrdio diskriminaciju u šest predmeta, od čega se pet odnosi na diskriminaciju na osnovi etničke pripadnosti u vezi s uživanjem prava na slobodne izbore, dok se šesti odnosi na diskriminaciju na osnovi statusa interno raseljene osobe podnosioca zahtjeva.

Prema podacima Ureda zastupnika/agenta Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava za period 2018–2020. donesene su dvije presude u kojima je utvrđena diskriminacija u odnosu na BiH, i to u predmetima Baralija protiv BiH (Aplikacija br. 30100/18 od 29. 10. 2019. godine) i Pudarić protiv BiH (Aplikacija br. 55799/18 od 8. 12. 2020. godine). U ovim je presudama utvrđeno da je u konkretnom slučaju došlo do povrede člana 1. Protokola 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i to u smislu opće zabrane diskriminacije u vezi s nemogućnošću da bira i da bude birana na lokalnim izborima tokom dužeg perioda, odnosno da se kandidira na izborima za člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, kao i različito postupanje zavisno od prebivališta.

### **2.2.4. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine**

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH dostavila je podatke o predmetima diskriminacije za 2017. godinu. U ovom periodu zaprimljene su ukupno 174 žalbe koje se odnose na diskriminaciju po različitim osnovama, mobing i uznemiravanje. Ukupno je završeno 90 predmeta, dok su preostala 84 još uvijek bila u proceduri.

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine nije dostavila tražene podatke za period 2018–2019. godine.

Za 2020. godinu dostavljeni su podaci o predmetima diskriminacije, prema kojima je zaprimljeno ukupno 276 žalbi koje se odnose na diskriminaciju po različitim osnovama, među kojima najviše preovladava mobing, zatim diskriminacija na osnovi nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovi jezika, obrazovanja, vjere i spola.

### **2.2.5. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine**

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine je u periodu od 2016. do 2020. godine obradila 20 zahtjeva za ispitivanje povreda ZORS-a. U većem broju obrađenih slučajeva provedeni su posebni postupci ispitivanja i pružana pravna pomoć i savjeti pisanim obavještenjima i usmenim putem, a u nekoliko slučajeva predmeti su, zbog nadležnosti, proslijeđeni na postupanje entitetskim gender-centrima.

Prema vrstama povreda ZORS-a koje je obrađivala ARS BIH MLJPI, od ukupno 20 zahtjeva, najbrojniji su zahtjevi u vezi kršenja prava iz radnog odnosa, kao što su nepravilnosti u konkursnoj proceduri ili neravnopravno postupanje (šest predmeta). Kao primjer navodimo zahtjev iz oktobra 2019. godine za ispitivanje kršenja ZORS-a u vezi oglasa koji je sadržavao uslov da osoba mora biti muškog spola. Nakon provedenog postupka ispitivanja i zaključka da se radi o direktnoj diskriminaciji na osnovu spola, ARS BIH MLJPI je izdala Preporuku da se oglas ispravi ili poništi. Nakon pomenute preporuke, oglas je poništen.

Sljedeći prema zastupljenosti u izvještajnom periodu su bili predmeti ispitivanja povreda ZORS-a vezani za stereotipe u medijima, kojih je bilo ukupno četiri. Kao primjer navodimo da je ARS BIH MLJPI u junu 2017. godine, po okončanju postupka ispitivanja povrede, a imajući u vidu kontinuirano objavljivanje sadržaja u štampanim i elektronskim medijima u kojima su evidentni rodni stereotipi, mizogini i seksistički elementi, donijela je javnu Preporuku u vezi rodnih stereotipa i seksističkih stavova i jezika u medijima BiH. Preporuka je dostavljena medijima u BiH, sa zahtjevom da se iste pridržavaju u daljem radu.

Osim povreda u oblasti rada i stereotipa u medijima, po zastupljenosti slijede zahtjevi za ispitivanje povreda u sektoru obrazovanja (tri predmeta), po dva predmeta vezana za uznemiravanje-mizogini govor, ravnopravnu zastupljenost u tijelima odlučivanja i rodno zasnovano nasilje, a jedan predmet ticao se porodičnih odnosa.

### **2.3. Uočeni pojavni oblici diskriminacije**

S obzirom na činjenicu da još uvijek nije uspostavljena jednoobrazna evidencija slučajeva diskriminacije utvrđenih u krivičnim, parničnim, vanparničnim i izvršnim postupcima i da nadležne institucije u Bosni i Hercegovini nisu uspostavile vlastite evidencije o slučajevima diskriminacije razvrstane prema vrsti diskriminacije, osnovi diskriminacije i obliku diskriminacije, nije bilo moguće uraditi sveobuhvatan i kvalitetan pregled stanja o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini.

Dostavljeni podaci jasno ukazuju na problem neistovjetnog prikupljanja podataka. Neujednačen pristup institucija u pogledu poduzimanja radnji na provedbi Zakona o zabrani diskriminacije dovodi do toga da se podaci prikupljaju na različite načine ili se uopće ne prikupljaju, zbog čega je nemoguće uraditi komparativnu analizu prikupljenih podataka.

Na osnovi dostavljenih podataka Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (VSTV) **za period 2018–2019. godine** moguće je utvrditi samo oblasti primjene u kojima je utvrđena diskriminacija.

Dakle, analizirajući dostavljene podatke Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (VSTV) prema oblastima primjene, stanje je sljedeće:

- u oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta, uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju, kao i radne uvjete, naknade, napredovanja u službi i otpuštanja s posla **doneseno je 225 sudskih odluka**,
- u oblasti obrazovanja, nauke i sporta – dostupnost obrazovanja ne bi trebalo da zavisi od useljeničkog statusa djece ili njihovih roditelja – **doneseno je 14 sudskih odluka**;
- u oblasti socijalne zaštite, uključujući socijalno osiguranje, socijalne naknade, socijalnu pomoć (naknade za stanovanje, naknade za mlade itd.) i način postupanja prema korisnicima socijalne zaštite **donesene su 24 sudske odluke**;
- u oblasti zdravstvene zaštite, uključujući dostupnost zaštite i liječenja, i u odnosu na način na koji se pruža zaštita i liječe pacijenti **nije bilo sudskih odluka**;
- u oblasti obuke, uključujući početno osposobljavanje i stalno stručno usavršavanje, sve vrste i sve nivoe profesionalnog usmjeravanja, naprednog stručnog usavršavanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije, uključujući i stjecanje praktičnog radnog iskustva **nije bilo sudskih odluka**;
- u oblasti pravosuđa i uprave, uključujući aktivnosti policije i drugih službenika za provođenje zakona, službenika pogranične kontrole, vojno i zatvorsko osoblje. Konkretno, sve osobe bit će jednake pred sudovima i tribunalima **doneseno je 11 sudskih odluka**;
- u oblasti stanovanja, uključujući pristup stanovanju, uvjete stanovanja i raskid ugovora o najmu **doneseno je devet sudskih odluka**;
- u oblasti javnog informiranja i medija **donesena je jedna sudska odluka**;
- u oblasti članstva u profesionalnim organizacijama, uključujući članstvo u organizacijama radnika ili poslodavaca ili u bilo kojoj organizaciji čiji članovi obavljaju neko određeno zanimanje; uključenost u takve organizacije i povoljnosti koje pružaju takve organizacije **doneseno je pet sudskih odluka**;
- u oblasti roba i usluga namijenjenih javnosti i javnim mjestima, uključujući, naprimjer, prilikom kupovine robe u trgovini, prilikom podnošenja molbe za kredit u banci i u odnosu na pristup diskotekama, kafićima i restoranima **donesena je jedna sudska odluka**;
- u oblasti obavljanja privredne djelatnosti, uključujući pravo o tržišnoj konkurenciji, odnose među preduzećima i odnose između preduzeća i države **donesene su četiri sudske odluke**;
- u oblasti učešća u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu **donesena je jedna sudska odluka**;
- u oblasti jednakog učešća svih građana u javnom životu **doneseno je 40 sudskih odluka**;
- u oblasti zaštite porodice, pri čemu će bračni drugovi uživati potpunu jednakost prava kao i odgovornosti u pogledu bračne zajednice tokom trajanja bračne zajednice i njene rastave, uključujući i prava i odgovornosti u pogledu podizanja djece, u skladu s odredbama porodičnog zakona **doneseno je 14 sudskih odluka**;
- u oblasti prava djeteta, uključujući one mjere zaštite koje su potrebne shodno njihovom statusu maloljetnika od njihove porodice, društva i države **donesene su tri sudske odluke**.

U predmetima iz 2019. godine u kojima je označen oblik i vrsta diskriminacije uočavamo da se u preko 90% slučajeva radi o direktnoj diskriminaciji, dok se u samo 10% slučajeva radi o indirektnoj diskriminaciji. Kada je u pitanju vrsta diskriminacije, oko 50% slučajeva odnosi se na mobing, zatim slijedi segregacija, uznemiravanje i



izdavanje naloga drugima za vršenje diskriminacije.

Analizirajući dostavljene podatke Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (VSTV) za **2020. godinu** prema oblastima primjene, stanje je sljedeće:

- u oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta, uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju kao i radne uvjete, naknade, napredovanja u službi i otpuštanja s posla doneseno je **60 sudskih odluka**,
- u oblasti obrazovanja, nauke i sporta – dostupnost obrazovanja ne bi trebalo da zavisi od useljeničkog statusa djece ili njihovih roditelja – doneseno je **sedam sudskih odluka**;
- u oblasti socijalne zaštite, uključujući socijalno osiguranje, socijalne naknade, socijalnu pomoć (naknade za stanovanje, naknade za mlade itd.) i način postupanja prema korisnicima socijalne zaštite doneseno je **10 sudskih odluka**;
- u oblasti zdravstvene zaštite, uključujući dostupnost zaštite i liječenja, i u odnosu na način na koji se pruža zaštita i liječe pacijenti nije bilo sudskih odluka;
- u oblasti obuke, uključujući početno osposobljavanje i stalno stručno usavršavanje, sve vrste i sve nivoe profesionalnog usmjeravanja, naprednog stručnog usavršavanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije, uključujući i stjecanje praktičnog radnog iskustva nije bilo sudskih odluka;
- u oblasti pravosuđa i uprave, uključujući aktivnosti policije i drugih službenika za provođenje zakona, službenika pogranične kontrole, vojno i zatvorsko osoblje. Konkretno, sve osobe bit će jednake pred sudovima i tribunalima doneseno je **osam sudskih odluka**;
- u oblasti stanovanja, uključujući pristup stanovanju, uvjete stanovanja i raskid ugovora o najmu doneseno je **tri sudske odluke**;
- u oblasti javnog informiranja i medija nije bilo sudskih odluka;
- u oblasti članstva u profesionalnim organizacijama, uključujući članstvo u organizacijama radnika ili poslodavaca ili u bilo kojoj organizaciji čiji članovi obavljaju neko određeno zanimanje; uključenost u takve organizacije i povoljnosti koje pružaju takve organizacije nije bilo sudskih odluka;
- u oblasti roba i usluga namijenjenih javnosti i javnim mjestima, uključujući, naprimjer, prilikom kupovine robe u trgovini, prilikom podnošenja molbe za kredit u banci i u odnosu na pristup diskotekama, kafićima i restoranima donesena je **jedna sudska odluka**;
- u oblasti obavljanja privredne djelatnosti, uključujući pravo o tržišnoj konkurenciji, odnose među preduzećima i odnose između preduzeća i države donesene su **dvije sudske odluke**;
- u oblasti učešća u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu nije bilo sudskih odluka;
- u oblasti jednakog učešća svih građana u javnom životu doneseno je **16 sudskih odluka**;
- u oblasti zaštite porodice, pri čemu će bračni drugovi uživati potpunu jednakost prava kao i odgovornosti u pogledu bračne zajednice tokom trajanja bračne zajednice i njene rastave, uključujući i prava i odgovornosti u pogledu podizanja djece, u skladu s odredbama porodičnog zakona doneseno je **osam sudskih odluka**;
- u oblasti prava djeteta, uključujući one mjere zaštite koje su potrebne shodno njihovom statusu maloljetnika od njihove porodice, društva i države nije bilo sudskih odluka.

U predmetima iz 2020. godine u kojima je označen oblik, vrsta i osnova diskriminacije uočavamo da se radi o direktnoj diskriminaciji u preko 95% slučajeva, dok se u samo 5% slučajeva radi o indirektnoj diskriminaciji. Kada je u pitanju vrsta diskriminacije, najčešće se radi o mobingu i segregaciji na koje se odnosi oko 70% slučajeva, dok se ostalih 30% odnosi na uznemiravanje, poticanje na diskriminaciju, pomaganje drugima u diskriminaciji i izdavanje naloga drugima za vršenje diskriminacije.

Dakle, prema dostavljenim podacima možemo utvrditi da je u ovom izvještajnom periodu najveći broj predmeta iz oblasti rada i zapošljavanja. Druga je po redu oblast jednakog učešća svih građana u javnom životu, zatim oblast socijalne zaštite, pravosuđa i uprave te obrazovanja, nauke i sporta. Broj registriranih predmeta diskriminacije u drugim oblastima je znatno manji.

### III. PREPORUKE MEĐUNARODNIH TIJELA U OBLASTI LJUDSKIH PRAVA

U svrhu pripreme ovog izvještaja, kao smjernice za prepoznavanje pojedinih oblika diskriminacije, uzete su u obzir preporuke evropskih i međunarodnih tijela upućene vlastima Bosne i Hercegovine u procesu izvještavanja i izvršavanja međunarodnih obaveza, zaključno s 2020. godinom.

U cilju adekvatne analize pojava diskriminacije, u Izvještaju su uzeti u obzir podaci o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini, istaknuti u sljedećim izvještajima: Izvještaju Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine, Izvještaju o Bosni i Hercegovini Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Zaključnim razmatranjima o Bosni i Hercegovini Komiteta UN-a za građanska i politička prava i Univerzalnom periodičnom pregledu stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini – treći ciklus.

Bosna i Hercegovina preuzela je sukcesijom (nakon disolucije SFRJ) Međunarodnu konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije u cijelosti (bez rezervi), i njene odredbe ugrađene su u pravni sistem Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina, kao članica Organizacije Ujedinjenih naroda i potpisnica Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (koja je stupila na snagu 16. 7. 1993), uspješno je prezentirala Inicijalni izvještaj prema Međunarodnoj konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (koji je tretiran kao prvih šest izvještaja) pred nadležnim komitetom UN-a u periodu od 22. do 23. februara 2005. godine. Nakon toga, 7. i 8. periodični izvještaj o provedbi spomenute konvencije prihvaćen je i uspješno prezentiran pred nadležnim komitetom UN-a 2010. godine.

Bosna i Hercegovina sačinila je i u zadatom roku (14. juli 2013) dostavila nadležnom komitetu UN-a 9, 10. i 11. periodični izvještaj prema predmetnoj konvenciji, a 2016. godine 12. i 13. periodični izvještaj koji je uspješno prezentiran 2018. godine. Trenutno je u završnoj fazi donošenje 14. i 15. periodičnog izvještaja prema Međunarodnoj konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, koji Bosna i Hercegovina mora dostaviti Komitetu UN-a za ukidanje rasne diskriminacije do 16. jula 2021. godine.

#### 3.1. Tabelarni pregled UPR preporuka po oblastima

Bosni i Hercegovini dostavljeno je ukupno 167 preporuka, od kojih je prihvaćena 131, djelimično prihvaćeno 33, a tri nisu prihvaćene.

**Trenutni status provedbe preporuka označen izborom četiriju ponuđenih odgovora, kako slijedi:**

R. b.	Oblast	1. Potpuno provedena	2. Djelimično provedena	3. Preporuka čija je provedba na čekanju	4. Istaknuta preporuka	Ukupno preporuka

1.	<b>Institucionalni kapaciteti</b>	-	3	5	-	8
2.	<b>Ombudsmeni i OPCAT</b>	-	10	-	-	10
3.	<b>Borba protiv korupcije</b>	-	2	-	-	2
4.	<b>Zabrana diskriminacije</b>	2	7	14	-	23
5.	<b>Ravnopravnost spolova</b>	7	9	-	-	16
6.	<b>Građanska i politička prava</b>					
6.1.	<b>Pravo na život, slobodu i sigurnost</b>	-	-	3	-	3
7.	<b>Osnovne slobode i učešće u javnom i političkom životu</b>					
7.1.	<b>Sloboda izražavanja</b>	1	6	-	-	7
7.2.	<b>Sloboda medija</b>	-	6	-	-	6
7.3.	<b>Vjerske slobode</b>	2	1	-	-	3
7.4.	<b>Zabrana svih oblika ropstva</b>	11	2	-	-	13
7.5.	<b>Pravosuđe, uključujući nekažnjivost i vladavinu prava</b>	7	10	1	-	18
8.	<b>Ekonomska, socijalna i kulturna prava</b>	-	6	-	-	6
8.1.	<b>Obrazovanje</b>	-	8	1	-	9
9.	<b>Prava ranjivih grupa</b>					
9.1.	<b>Prava djeteta</b>	5	11	-	-	16
9.2.	<b>LGBTI</b>	1	3	-	-	4
9.3.	<b>Osobe s invaliditetom</b>	-	11	-	-	11
9.4.	<b>Nacionalne manjine</b>	2	7	-	-	9
9.5.	<b>Raseljene osobe i povratnici</b>	-	3	-	-	3
	<b>STATUS UKUPNO: STATUS PREPORUKA:</b>	38	105	24		167

### 3.2. Preporuke u cilju sprečavanja i suzbijanja diskriminacije u BiH

Međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava ukazala su u više navrata na problem postojanja sistema „dvije škole pod jednim krovom” i tražila njegovo ukidanje, kvalificirajući ga kao oblik segregacije. Kada je u pitanju oblast obrazovanja, više međunarodnih tijela (CERD, CRPD, ECRI, ICCPR, FCPNM, CRC, EP, CEPD) uputilo je Bosni i Hercegovini različite preporuke u cilju poboljšanja stanja ljudskih prava u ovoj oblasti, jer obrazovanje u Bosni i Hercegovini nije u skladu s principima i standardima međunarodnog okvira ljudskih prava niti sa zakonskim okvirima u Bosni i Hercegovini, te su preporučili sljedeće:

- uvođenje sistema inkluzivnog obrazovanja,
- osiguranje postojeće zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u svim školama u Bosni i Hercegovini, proširenje predmeta koje ona obuhvata uključivanjem historije, geografije i vjeronauke, te

uvođenje učenja tih predmeta iz više perspektiva;

- osiguranje odgovarajućih mjera podrške i pravilno obučениh obrazovnih kadrova kako bi se olakšala etnička raznolikost i integracija u školama;
- osiguranje potpune slobode vjere i savjesti u školama, te da nijedno dijete ne bude stavljeno u nepovoljan položaj na bilo koji način jer pohađa ili ne pohađa i asimilacijske i podučavanje zasnovano na podjelama po etničkom principu;
- promoviranje donošenja i provedbe pravilnika/upute o realizaciji Kriterija za školske nazive i simbole u svim ministarstvima obrazovanja, što je preduvjet za uspostavu pozitivnog okruženja za sve učenike.

Komitet za zaštitu prava osoba s invaliditetom preporučio je Bosni i Hercegovini da poveća svoje napore na postizanju inkluzivnog obrazovanja, a posebno da usvoji i realizira koherentnu strategiju o inkluzivnom obrazovanju u redovnom obrazovnom sistemu. To bi trebalo uključivati osiguravanje pristupačnosti školskom prostoru, uključujući osiguravanje razumnog prilagođavanja, pristupačnog i prilagođenog materijala te planova i programa namijenjenih za inkluzivnu nastavu. U tom pogledu, Bosna i Hercegovina trebala bi izdvojiti efikasne i dovoljne finansijske i materijalne resurse, uključiti adekvatno obučene ljudske resurse, uključujući i osobe s invaliditetom, te uvrstiti izučavanje inkluzivnog obrazovanja u univerzitetske nastavne planove za buduće nastavnike i programe obuke za postojeće nastavno osoblje uz adekvatan budžet.

Komitet preporučuje da Bosna i Hercegovina osigura djeci s invaliditetom u ranom djetinjstvu dovoljno usluga koje se odnose na ranu intervenciju i detekciju invaliditeta, zatim dovoljno sredstava za podršku porodicama s djecom sa smetnjama u razvoju da ostanu zajedno. To uključuje pružanje dovoljne podrške kako bi se omogućilo djeci s invaliditetom da ostanu u porodici, uključujući i promociju hraniteljskih usluga u porodici i podršku roditeljima s invaliditetom da zadrže punu roditeljsku odgovornost za svoju djecu.

Međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava naglasila su u svojim preporukama za Bosnu i Hercegovinu da osobe s invaliditetom nemaju odgovarajući pristup stambenim objektima (arhitektonske barijere), te da ne postoji dovoljan broj programa čiji je cilj nezavisno življenje osoba s invaliditetom u zajednici.

Međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava izrazila su zabrinutost zbog činjenice da se izbjeglice i interno raseljene osobe, posebno one koje pripadaju etničkim manjinama, i dalje suočavaju s diskriminacijom koja rezultira poteškoćama u pristupu njihove djece obrazovanju, čime se ometa njihov održivi povratak. Komitet za prava djeteta Ujedinjenih naroda zatražio je od Bosne i Hercegovine da osigura finansijsku podršku kako bi se djeci manjinskim povratnicima i raseljenim osobama olakšao pristup obrazovanju, uključujući i poduzimanje mjera kojim bi se osiguralo da sva djeca imaju neometan pristup obrazovanju bez straha od diskriminacije.

Komitet za prava djeteta izrazio je zabrinutost zbog visokog postotka romske djece koja ne pohađaju obavezno osnovno obrazovanje i zbog relativno visokog postotka napuštanja škole među romskim učenicima. Stoga je Komitet zatražio da Bosna i Hercegovina promovira saradnju među općinskim institucijama, centrima za socijalni rad, romskim udruženjima i školama, kako bi se dobile informacije o romskoj djeci koja treba da budu upisana u osnovno obrazovanje. Komitet je pozvao Bosnu i Hercegovinu da dodijeli odgovarajuća finansijska sredstva za provedbu Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma i drugih nacionalnih manjina. Komitet također preporučuje da Bosna i Hercegovina usvoji sistematičan pristup putem kojeg će se učenicima u nepovoljnom položaju osiguravati udžbenici i obroci u školi. Nadalje, od Bosne i Hercegovine se traži da poduzme aktivne mjere kako bi se osigurala provedba Akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika drugih nacionalnih manjina, uključujući i dodjelu odgovarajućih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa i uspostavljanje jasnih odgovornosti između relevantnih državnih tijela. Romskoj djeci bez ličnih dokumenata potrebno je osigurati upis u školu bez prepreka te razviti praksu jačanja veza.

Međunarodna tijela za ljudska prava zatražila su od Bosne i Hercegovine da usmjeri napore ka rješavanju nejednakosti u stepenu uživanja socijalnih prava u Bosni i Hercegovini koordiniranjem i usklađivanjem politika i zakona. Postoji neujednačen pristup u ostvarenju prava iz socijalne zaštite i zaštite porodice s djecom, posebno djece s invaliditetom.

Neophodno je revidirati sistem zaštite svih osoba s invaliditetom tako što će se uskladiti zakoni i propisi na svim nivoima vlasti u cilju ukidanja sadašnje diskriminacijske prakse na osnovi uzroka nastanka invalidnosti, naročito između ratnih i neratnih invalida ili mjesta stanovanja.

Komiteti su također izrazili zabrinutost kada je u pitanju različit pristup u pružanju usluga centara/službi za socijalni rad, te zatražili standardizaciju usluga, osiguranje finansijskih sredstava i jačanje kapaciteta ljudskih resursa.

Jedno od međunarodnih tijela za zaštitu ljudskih prava zatražilo je poboljšanje pristupa Roma zdravstvenoj zaštiti, između ostalog, uklanjanjem prepreka za prijavu na zdravstveno osiguranje te omogućavanje kontinuirane i potpune primjene zakona i propisa koji propisuju besplatan pristup zdravstvenoj zaštiti.

Komiteti su preporučili poduzimanje efikasnih i usklađenih mjera koje se odnose na zdravstvenu zaštitu osoba s invaliditetom, starih osoba, djece i drugih ranjivih grupa, te da se vodi računa o njihovom finansijskom doprinosu za zdravstvenu zaštitu i potrebne lijekove.

Komitet zaključuje da stanje u Bosni i Hercegovini nije u skladu s ESP-om jer su politike zapošljavanja bile neodgovarajuće u promoviranju borbe protiv nezaposlenosti i otvaranja novih radnih mjesta, također nisu utvrđene garancije prava na stručno osposobljavanje u obrazovnom sistemu i na tržištu rada niti je osigurana odgovarajuća naknada u slučaju nezaposlenosti ili otpuštanja.

Komitet preporučuje državi da uvede politike usmjerene na poboljšanje zdravlja i sigurnosti na poslu i sprečavanje incidenata i prijetnji zdravlju, te smanjenje faktora rizika na minimalan nivo u radnom okruženju.

Međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava preporučila su vlastima Bosne i Hercegovine da izmijene zakonodavstvo o programu zaštite svjedoka, kako bi se osigurao jednak tretman zaštićenih svjedoka na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Prema postojećem zakonodavstvu, samo svjedoci koji svjedoče pred Sudom Bosne i Hercegovine imaju adekvatnu zaštitu.

Međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava preporučila su vlastima Bosne i Hercegovine da osiguraju pravnu podršku, u prvom redu ranjivim kategorijama stanovništva, uključujući i osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita, osobe bez državljanstva, žrtve trgovine ljudima i maloljetnike bez pratnje.

Kada su u pitanju preporuke međunarodnih tijela koje se odnose na učešće u kulturno-historijskom stvaralaštvu Bosne i Hercegovine, međunarodna tijela preporučila su da se iznađe način za finansiranje institucija od kulturnog značaja (kao što su Zemaljski muzej, Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine, Biblioteka za slijepe i slabovidne osobe itd.), kako bi se očuvalo zajedničko kulturno naslijeđe Bosne i Hercegovine.

Kada je u pitanju oblast porodičnih odnosa, nekoliko međunarodnih tijela uputilo je Bosni i Hercegovini preporuke koje se najvećim dijelom odnose na porodično okruženje, alternativno zbrinjavanje djece i pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu na osnovi socijalno-ekonomske ugroženosti (ujednačeno osiguranje prava na dječiji dodatak), te osiguranje jednakog pristupa zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju za zbrinutu djecu.

Komitet preporučuje da država osigura učinkovitu zaštitu od zapošljavanja djece koja podliježu obaveznom obrazovanju.

#### IV. PRIJEDLOG ZAKONODAVNIH I DRUGIH MJERA

Na osnovi pokazatelja o provođenju zakonodavnih i drugih mjera iz akcionog plana uz prethodni izvještaj, dostavljenih podataka nadležnih institucija i preporuka međunarodnih tijela, predlažu se sljedeće zakonodavne i druge mjere radi sprečavanja i suzbijanja diskriminacije na osnovi definiranih oblasti iz člana 6. Zakona o zabrani diskriminacije.

#### AKCIONI PLAN ZA PRAĆENJE REALIZACIJE ZAKONODAVNIH I DRUGIH MJERA za izvještajni period 2016–2020. godine

Na osnovi analize realizacije zakonodavnih i drugih mjera iz prethodnog izvještaja, pokazatelja iz dostavljenih podataka o predmetima diskriminacije te preporuka međunarodnih tijela, MLJPI uočava da i dalje postoje problemi u ovoj oblasti kada je u pitanju diskriminacija. U vezi s tim, u narednom periodu potrebno je definirati mjere prema oblastima, koje treba da provedu nadležne državne, entitetske i kantonalne institucije.

<b>4.1. OBLAST ZAPOŠLJAVANJA, RADA I RADNIH UVJETA, UKLJUČUJUĆI PRISTUP ZAPOSLENJU, ZANIMANJU I SAMOZAPOŠLJAVANJU KAO I RADNE UVJETE, NAKNADE, NAPREDOVANJA U SLUŽBI I OTPUŠTANJA S POSLA</b>					
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>NADLEŽNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Provesti istraživanje i uraditi analizu sudskih slučajeva diskriminacije u oblasti rada i zapošljavanja i sačiniti preporuke za nadležne institucije i tijela	2022.	MLJPI	– izrađena analiza	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
2.	Inicirati izradu priručnika za suzbijanje mobinga na radnom mjestu	2022.	MLJPI u saradnji s NVO-ima i sindikatima	– izrađen priručnik	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
<b>4.2. OBLAST OBRAZOVANJA, NAUKE I SPORTA – DOSTUPNOST OBRAZOVANJA NE BI TREBALO DA ZAVISI OD USELJENIČKOG STATUSA DJECE ILI NJIHOVIH RODITELJA</b>					
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Izraditi specijalni izvještaj o pojavama	2022.	MLJPI u saradnji s MSB i	– izrađen izvještaj	– razmotriti

	segregacije i diskriminacije u obrazovanju, s posebnim fokusom na djecu manjina i djecu migrante s preporukama za nadležne institucije u BiH		MCP		angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
<b>4.3.</b>	<b>OBLAST SOCIJALNE ZAŠTITE, UKLJUČUJUĆI SOCIJALNO OSIGURANJE, SOCIJALNE NAKNADE, SOCIJALNU POMOĆ (NAKNADE ZA STANOVANJE, NAKNADE ZA MLADE ITD.) I NAČIN POSTUPANJA PREMA KORISNICIMA SOCIJALNE ZAŠTITE</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Uputiti inicijativu za uspostavljanje minimalnih standarda socijalne zaštite i usluga, s posebnom pažnjom na povratnike, žrtve nasilja i trgovine ljudima, Rome, žrtve rata i druge ranjive kategorije	2022.	MLJPI u saradnji s MCP i nadležnim entitetskim i kantonalnim ministarstvima i odjelom BDBiH	– podnesena inicijativa – prikupljene osnovne informacije o standardima socijalne zaštite i usluga u skladu sa standardima iz ESP-a	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
<b>4.4.</b>	<b>OBLAST ZDRAVSTVENE ZAŠTITE, UKLJUČUJUĆI DOSTUPNOST ZAŠTITE I LIJEČENJA, I U ODNOSU NA NAČIN NA KOJI SE PRUŽA ZAŠTITA I LIJEČE PACIJENTI</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Sačiniti specijalni izvještaj o problemima u pristupu zdravstvenoj zaštiti, liječenju i tretiranju pacijenata s posebnim fokusom na ranjive kategorije stanovništva	2022/23.	MLJPI u saradnji s MCP i nadležnim ministarstvima zdravstva i zavodima zdravstvenog osiguranja entiteta, kantona i BDBiH	– sačinjen i usvojen izvještaj na VMBiH i Parlamentu BiH	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
<b>4.5.</b>	<b>OBLAST OBUKE, UKLJUČUJUĆI POČETNO OSPOSOBLJAVANJE I STALNO STRUČNO USAVRŠAVANJE, SVE VRSTE I SVE NIVOE PROFESIONALNOG USMJERAVANJA, NAPREDNOG STRUČNOG USAVRŠAVANJA, DOKVALIFIKACIJE I PREKVALIFIKACIJE, UKLJUČUJUĆI I STJECANJE PRAKTIČNOG RADNOG ISKUSTVA</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Uputiti inicijativu za pripremu odgovarajućih informativnih materijala i provođenje drugih edukativnih	2022.	MLJPI u saradnji s nadležnim entitetskim i kantonalnim ministarstvima	– podnesena inicijativa – broj edukativnih	– razmotriti angažiranje

	aktivnosti i kampanja u cilju informiranja ranjivih grupa o potrebi njihovog daljnjeg stručnog i profesionalnog usavršavanja		i odjelom BDBiH	aktivnosti i kampanja	konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
<b>4.6.</b>	<b>OBLAST STANOVANJA, UKLJUČUJUĆI PRISTUP STANOVANJU, UVJETE STANOVANJA I RASKID UGOVORA O NAJMU</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Inicirati izradu programa za socijalno stambeno zbrinjavanje osoba s invaliditetom, te poštovanje standarda u pogledu arhitektonskih barijera	2022.	MLJPI , Vijeće za osobe s invaliditetom BiH u saradnji s nadležnim ministarstvima entiteta i BDBiH	– podnesena inicijativa – podaci o broju provedenih programa	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
2.	Usvojiti i provesti akcioni plan za Rome 2021/2025. u oblasti stambenog zbrinjavanja	kontinuirano	MLJPI u saradnji s nadležnim ministarstvima entiteta i BDBiH	– pokazatelji o broju stambeno zbrinutih romskih porodica	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
<b>4.7.</b>	<b>OBLAST JAVNOG INFORMIRANJA I MEDIJA</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Obavezati javne institucije i emitere da odgovarajućim propisima osiguraju pristupačno informiranje osoba s invaliditetom	2022/23.	MLJPI i Vijeće za osobe s invaliditetom BiH u saradnji s Ministarstvom komunikacija i prometa BiH i RAK-om	– izmijenjeni i dopunjeni zakoni o javnim servisima	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
2.	Inicirati izmjene krivičnog zakonodavstva u cilju inkriminiranja posebnog krivičnog djela – napada na novinare	2022.	MLJPI u saradnji s Ministarstvom pravde BiH, ministarstvima pravde na nivou entiteta i nadležnim odjelom BDBiH	– izmijenjeni i dopunjeni krivični zakoni	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori



<b>4.8.</b>	<b>OBLAST UČEŠĆA U KULTURNOM I UMJETNIČKOM STVARALAŠTVU</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Inicirati izmjene i dopune zakona ili drugih propisa kojim će se obavezati institucije iz oblasti kulture i sporta da svoje objekte, predstave i događaje učine pristupačnim za osobe s invaliditetom	2022/23.	MLJPI, Vijeće za osobe s invaliditetom BiH, MCP u saradnji s nadležnim ministarstvima obrazovanja, kulture i sporta	– izmijenjeni i dopunjeni zakoni o prostornom uređenju – broj pristupačnih ustanova iz oblasti kulture i sporta – broj predstava i događaja pristupačnih za osobe s invaliditetom	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
<b>4.9.</b>	<b>OBLAST JEDNAKOG UČEŠĆA SVIH GRAĐANA U JAVNOM ŽIVOTU</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Osigurati provedbu četiriju presuda Evropskog suda za ljudska prava (Sejdić i Finci; Zornić; Pilav; Šlaku) po etničkoj pripadnosti u uživanju prava na slobodne izbore	2022.	Ministarstvo pravde BiH i Ured zastupnika VMBiH pred ESLJP-om	– izmijenjen Ustav i Izborni zakon	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
2.	Unaprijediti provođenje Gender akcionog plana za period 2018/2022, a posebno u dijelu koji se odnosi na poboljšanje položaja LGBTI osoba	2022/2024.	Agencija za ravnopravnost spolova BiH u saradnji s gender centrima	– izvod iz godišnjeg izvještaja o broju provedenih mjera koje se tiču LGBTI osoba	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
3.	Prikupiti pokazatelje o uključenosti osoba s invaliditetom u stručna tijela u BiH, uključujući broj osoba koje učestvuju u izbornom procesu i koje su izabrane na određene funkcije	2022/2023.	MLJPI, Vijeće za osobe s invaliditetom BiH u saradnji s CIK-om, parlamentima i vladama svih nivoa vlasti	– pokazatelji o broju osoba s invaliditetom uključenih u stručna tijela i izborni proces i koje su izabrane na funkcije	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori

<b>4.10.</b>	<b>OBLAST PORODICE, PRI ČEMU ĆE BRAČNI DRUGOVI UŽIVATI POTPUNU JEDNAKOST PRAVA KAO I ODGOVORNOSTI U POGLEDU BRAČNE ZAJEDNICE TOKOM TRAJANJA BRAČNE ZAJEDNICE I NJENE RASTAVE, UKLJUČUJUĆI I PRAVA I ODGOVORNOSTI U POGLEDU PODIZANJA DJECE, U SKLADU S ODREDBAMA PORODIČNOG ZAKONA</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Inicirati nadležnim vladama entiteta, kantona i BDBiH da se izjednači pravo na dječiji dodatak	2022.	MLJPI , Vijeće za djecu BiH u saradnju s MCP i nadležnim entitetskim i kantonalnim ministarstvima i BDBiH	– izrađena inicijativa za izjednačavanje dječijeg dodatka – pokazatelji o visini dječijeg dodatka u BiH i broju djece koja primaju dječiji dodatak	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
<b>4.11.</b>	<b>OBLAST PRAVA DJETETA, UKLJUČUJUĆI ONE MJERE ZAŠTITE KOJE SU POTREBNE SHODNO NJIHOVOM STATUSU MALOLJETNIKA OD NJIHOVE PORODICE, DRUŠTVA I DRŽAVE</b>				
<b>R. br.</b>	<b>MJERA</b>	<b>ROK</b>	<b>ODGOVORNE INSTITUCIJE</b>	<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<b>FINANSIRANJE</b>
1.	Pokrenuti kampanje radi podizanja svijesti javnosti o pravnim lijekovima koji su dostupni u slučajevima diskriminacije, uključujući izradu informacije prilagođene jeziku djeteta o tome kako napraviti pritužbe Instituciji ombudsmena	2022.	MLJPI, Vijeće za djecu BiH	– pokrenuta kampanja – izrađeni i distribuirani promotivni materijali za kampanju – izrađena informacija	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori
2.	Pokrenuti inicijativu za poduzimanje aktivnih mjera koje bi osigurale provedbu Okvirnog plana o obrazovnim potrebama Roma/Romkinja za period 2018–2022, uključujući i dodjelu odgovarajućih finansijskih, ljudskih i tehničkih resursa za njegovu provedbu i nadzor	2022.	MLJPI/Odbor za Rome	– pokrenuta inicijativa, objavljena i upućena nadležnim institucijama	– razmotriti angažiranje konsultanata – budžet MLJPI-a/ donatori

## **V. SAŽETAK DOSTAVLJENIH PODATAKA NADLEŽNIH INSTITUCIJA**

### **5.1. Pregled stanja u predmetima diskriminacije na nivou institucija Bosne i Hercegovine**

#### **5.1.1. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine**

U Ministarstvu sigurnosti BiH u navedenom periodu nije bilo prijavljenih slučajeva diskriminacije niti zabilježenih pojava diskriminacije.

Postupajući u skladu s članom 24. stavom (4) Zakona o zabrani diskriminacije, Ministarstvo sigurnosti BiH dostavilo je Kodeks državnih službenika u institucijama Bosne i Hercegovine svim zaposlenima radi upoznavanja s njegovim sadržajem i postupanjem u skladu s njim. Nadzor nad provedbom Kodeksa državnih službenika u institucijama Bosne i Hercegovine vrši Inspektorat Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine.

Pored navedenih činjenica, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine donijelo je Plan integriteta Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine (br. 13-34-6-980-24/16) dana 30. 6. 2016. godine. Ovim planom utvrđen je princip jednakog tretmana i nediskriminacije na osnovi kojeg svi imaju pravo na jednak pristup u obavljanju aktivnosti od javnog interesa i jednak tretman od svih zaposlenih u Ministarstvu. Planom integriteta definirana je također odgovornost i obaveza svakog zaposlenog u Ministarstvu da svoje dužnosti obavlja nepristrasno i etično, te da obavijesti nadležno tijelo o svakoj učinjenoj nepravilnosti ili bilo kojem obliku diskriminacije.

Navedena preporuka iz Plana integriteta jednako je obavezujuća kako za ministra sigurnosti Bosne i Hercegovine i Inspektorat Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine tako i za sve zaposlene u Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine.

#### **5.1.2. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine**

Prema podacima Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine u navedenom periodu nije bilo evidentiranih slučajeva diskriminacije po bilo kojoj osnovi iz Zakona o zabrani diskriminacije, uključujući i zatvorski sistem na nivou Bosne i Hercegovine. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine je putem zakonskih i podzakonskih akata iz svoje nadležnosti reguliralo principe jednakog postupanja kojima se osigurava zaštita od diskriminacije. U odgovoru Ministarstva navodi se da je Zakonom o radu u institucijama Bosne i Hercegovine propisana izričita zabrana diskriminacije zaposlenika po bilo kojoj osnovi kao i mobinga. Odredbama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Bosne i Hercegovine zabranjuje se diskriminacija zatvorenika ili pritvorenika. U ovaj zakon ugrađeni su najviši međunarodni standardi iz oblasti zaštite ljudskih prava. Zakon prate i podzakonski akti u cilju poštovanja standarda iz oblasti ljudskih prava, uz praćenje sudske prakse Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, uvažavajući mišljenja i stavove Komiteta ministara Vijeća Evrope kao i domaće penološke prakse, uz stalno stručno usavršavanje, obrazovanje i obuke koje se izvode u saradnji s međunarodnom zajednicom odnosno pod pokroviteljstvom Vijeća Evrope. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine naglašava da je u aprilu 2018. godine imenovalo osobe odgovorne za prikupljanje, obradu i unos podataka u Centralnu bazu podataka o predmetima diskriminacije.

### **5.1.3. Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine**

Prema podacima Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine u navedenom periodu podnesena je jedna tužba zbog diskriminacije i naknade materijalne i nematerijalne štete. Usljed odustanka podnosioca od tužbe, Sud Bosne i Hercegovine je 25. 12. 2019. godine donio rješenje broj: S1 3 P 032795 o utvrđivanju povlačenja tužbe. Ministarstvo će nakon revizije internih općih akata, ako utvrdi da postoji potreba, ugraditi u njih odgovarajuće odredbe o jednakom postupanju i zaštiti od diskriminacije.

### **5.1.4. Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine**

U Ministarstvu civilnih poslova BiH u navedenom periodu nije bilo prijavljenih slučajeva diskriminacije.

Svi interni i opći propisi iz nadležnosti Ministarstva civilnih poslova primjenjuju se na jednak način prema svim zaposlenima, te nisu posebnim aktom regulirana načela i principi jednakog postupanja. U pogledu zaštite od diskriminacije, Ministarstvo civilnih poslova imenovalo je posebnu savjetnicu za prevenciju uznemiravanja na osnovi spola i seksualnog uznemiravanja.

### **5.1.5. Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine**

Prema podacima Agencije za državnu službu Bosne i Hercegovine u navedenom periodu, u disciplinskom postupku, kao sui generis pravnoj grani, ali i posebnom upravnom postupku, nije zabilježen niti jedan slučaj diskriminacije u smislu člana 15a. Pravilnika o disciplinskoj odgovornosti državnih službenika u institucijama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH”, br. 20/03 i 94/10) koji regulira diskriminaciju. Prema navodima Agencije za državnu službu Bosne i Hercegovine, načela i principi jednakog postupanja i zaštite od diskriminacije propisani su općim pravnim aktima Agencije, i to: Pravilnikom o disciplinskoj odgovornosti državnih službenika u institucijama BiH i Kodeksom državnih službenika u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 49/13).

Agencija za državnu službu BiH u svom katalogu obuka ima obuke iz oblasti mobinga te prevencije i zaštite od diskriminacije, koje redovno organizira za službenike institucija Bosne i Hercegovine.

## **5.2. Pregled stanja u predmetima diskriminacije Vlade Federacije Bosne i Hercegovine**

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine dostavila je samo odgovor Federalnog ministarstva rada i socijalne politike. U odgovoru se navodi da su u ovom ministarstvu u 2019. godini počele pristizati tužbe korisnika osnovnih prava osoba s invaliditetom ostvarenih po Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom („Službene novine Federacije BiH”, broj 54/04). Do sada je zaprimljeno ukupno 169 (stotinu šezdeset devet) tužbi. U 2019. godini pristiglo je 60 (šezdeset) tužbi od kojih je u 7 (sedam) donesena prvostepena presuda kojom je utvrđeno da je tuženi neposredno diskriminirao tužioce te da im je povrijeđeno pravo na jednako postupanje, a dio tužbenog zahtjeva kojim je predložena isplata ličnih invalidnina odbijen je zbog zastare potraživanja. Na donesene je presude izjavljena žalba u zakonskom roku.

Osobe s invaliditetom kojima su prestala prava pozvale su se u tužbenim zahtjevima na član 14, član 1. DP 12, član 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima kao i na članove II/4. i II/3. e) u alineji 1 Preambule Ustava Bosne i Hercegovine, a koji se odnose na zabranu diskriminacije. U tužbenim zahtjevima navele su da je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom napravljena razlika između osoba s ratnim invaliditetom (ratni vojni invalidi, civilne žrtve rata) i osoba s neratnim invaliditetom, i da je Federacija Bosne i Hercegovine donošenjem ovog zakona povrijedila pravo tužilaca na jednako postupanje te da su tužioci neposredno diskriminirani. Tužioci naglašavaju postojanje sistemske diskriminacije koja je sadržana u propisu koji je na snazi, te traže isplatu neisplaćenih ličnih invalidnina od dana zadnje isplate u toku 2009. godine, pa do konačne isplate zajedno sa zateznim kamatama. Ministarstvo je u odgovoru na postavljeni tužbeni zahtjev naglasilo da su zadnje izmjene zakona koje reguliraju pravo na materijalnu naknadu osoba s invaliditetom stupile na snagu 12. 3. 2009. godine, prije ratificiranja Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom iz 2010. godine. U dostavljenom se odgovoru, pored ostalog, navodi da Federalno ministarstvo rada i socijalne politike kontinuirano provodi aktivnosti na poboljšanju položaja osoba s invaliditetom, navodeći da je usvojena Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini te Strategija za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom u Federaciji BiH za period 2011–2015. godine. Usvojena je Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji BiH za period 2016–2021, čija je svrha unapređenje stanja u svim oblastima značajnim za položaj osoba s invaliditetom. U cilju prevazilaženja diskriminacije u pogledu zaštite osoba s invaliditetom, pripremljen je i u parlamentarnu proceduru upućen Nacrt zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osobama s invaliditetom, kojim se uređuju: definicija osobe s invaliditetom, jedinstvena načela, principi i okviri materijalne podrške osobama s invaliditetom kao i jedinstveni institucionalni model za ocjenu stepena invaliditeta, osnovna prava materijalne podrške osobama s invaliditetom i druga pitanja značajna za jednak pristup materijalnoj podršci osobama s invaliditetom, bez obzira na uzrok i okolnosti njegovog nastanka. Također su pripremljeni i u proceduru upućeni sljedeći dokumenti: Jedinstvena lista invaliditeta i Pravilnik o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja, na osnovi kojih će Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja cijeniti sve osobe s invaliditetom na jednak način, bez obzira na uzrok nastanka invaliditeta. Medicinski modeli i pravilnici koji se sada primjenjuju su diskriminirajući, jer ljekarske komisije donose različite nalaze, ocjene i mišljenja. Diskriminacija se ogleda i u razlikama u visini novčanih iznosa između osoba čiji je invaliditet nastao ratnim djelovanjima i osoba s neratnim invaliditetom, a kod kojih je isti postotak invaliditeta, kao i u broju grupa razvrstanih po postocima utvrđenog invaliditeta a koje mogu ostvariti prava na materijalnu podršku. On još uvijek nije usvojen. Pripremljen je i Nacrt zakona o zaštiti porodica s djecom kojim će biti predviđeno ostvarivanje dodatka za djecu pod povoljnijim uvjetima za porodice koje imaju djecu s invaliditetom. Također je u izradi i rješenje kojim će biti uspostavljen registar djece s poteškoćama u razvoju i s invaliditetom, uvezujući oblasti zdravstva, socijalne zaštite i obrazovanja. Zaključno se navodi da ovo ministarstvo usklađuje zakone iz svoje nadležnosti s principima Evropske unije radeći na uređenju pitanja socijalnog minimuma, i na taj način nastoji osigurati materijalnu podršku osobama s invaliditetom u skladu s potrebama koje nastaju kao posljedica invaliditeta.

### **5.3. Pregled stanja u predmetima diskriminacije Vlade Republike Srpske**

Putem Ministarstva za evropske integracije i međunarodnu saradnju, Vlada Republike Srpske dostavila je podatke radi sačinjavanja izvještaja o pojavama diskriminacije za period 2018/2019. godine, i to u oblastima obrazovanja, slobode govora i informiranja, osoba s invaliditetom i nacionalnih manjina.

U skladu s navedenim, za oblast obrazovanja navodi se da svi propisi u ovoj oblasti u Republici Srpskoj sadrže odredbe o zabrani diskriminacije. Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 79/15 i 63/20) propisano je da predškolske ustanove, ustanove zdravstvene i socijalne zaštite u kojima su zbrinuta djeca predškolskog uzrasta, obavljaju djelatnosti kojima, pored ostalog, osiguravaju jednaku dostupnost odgoju i obrazovanju svakom predškolskom djetetu u skladu sa zakonom i bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 44/17, 31/18, 84/19, 35/20 i 63/20) propisuje da svako dijete ima jednaka prava i jednake mogućnosti u osnovnom odgoju i obrazovanju bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, te da se u osnovnom odgoju i obrazovanju ne može vršiti diskriminacija učenika, nastavnika i ostalog osoblja škole na osnovi rase, spola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, invalidnosti ili bilo kojoj drugoj osnovi. Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 41/18, 35/20 i 92/20) propisuje da su u srednjem obrazovanju i odgoju zabranjene sve vrste nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, kao i sve aktivnosti kojima se ugrožavaju, diskriminiraju ili izdvajaju učenici, odnosno grupe učenika po bilo kojoj osnovi, u skladu s važećim zakonima i međunarodnim konvencijama. Inače, djeca o temama diskriminacije razgovaraju na časovima odjeljske zajednice i u okviru predmeta Demokratija i ljudska prava.

Donesen je i Pravilnik o načinu i uvjetima ostvarivanja programa u predškolskim ustanovama za djecu sa smetnjama u razvoju u svrhu detaljnijeg definiranja i uređenja načina i uvjeta ostvarivanja programa u predškolskim ustanovama za djecu sa smetnjama u razvoju. Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske održalo je i obuke za odgajatelje, stručne saradnike i direktore predškolskih ustanova u svrhu unapređenja inkluzivne prakse putem osnaživanja odgojno-obrazovnih radnika i roditelja. Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju definirano je da škola za djecu sa smetnjama u razvoju može da bude resursni centar za inkluzivni odgoj i obrazovanje.

Prema navodima iz odgovora, resursni centar za inkluzivni odgoj i obrazovanje obavlja sljedeće poslove: pruža stručnu pomoć predškolskoj ustanovi prilikom opservacija i procjene djece kod kojih je uočeno odstupanje od tipičnog razvoja, pruža pomoć pri izradi individualiziranih odgojno-obrazovnih programa, obavlja individualni defektološki rad, prilagođava didaktička sredstva, materijale i igru za rano učenje za djecu sa smetnjama u razvoju, provodi obuku za upotrebu tehnologija za asistiranje u odgoju i obrazovanju, organizira seminare i obuke za odgojno-obrazovne radnike, obavlja savjetodavni rad s roditeljima, te vrši i druge poslove koji su u interesu poboljšanja položaja djece sa smetnjama u razvoju koja borave u predškolskoj ustanovi.

Također se navodi da je razvijen i zakonski okvir za direktno finansiranje razvojnih potreba djece iz budžeta Vlade Republike Srpske u vidu podrške jedinicama lokalne samouprave. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju propisano je da Javni fond za dječiju zaštitu osigurava naknadu za sufinansiranje boravka djece u predškolskoj ustanovi, a kojima je utvrđen status djeteta bez roditeljskog staranja u skladu s propisima kojima se uređuje socijalna zaštita, kao i djece sa smetnjama u razvoju koja imaju nalaz i mišljenje stručne komisije o procjeni potreba i usmjeravanju djece i omladine sa smetnjama u razvoju. Uzimajući u obzir da je velikom broju ove osjetljive kategorije djece uskraćeno stimulirajuće i povoljno okruženje za razvoj i učenje, važno je bilo stvoriti zakonske preduvjete kako bi se djeci omogućilo besplatno pohađanje predškolskog odgoja i obrazovanja, a samim tim i zdrav rast i razvoj.

Kako bi se omogućilo kvalitetnije i pristupačnije obrazovanje i odgoj učenicima sa smetnjama u razvoju, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske finansira asistente od školske 2010/2011. godine. Asistent pruža tehničku pomoć učeniku u kretanju i obavljanju higijenskih potreba, komunikaciji, socijalnoj uključenosti kao i drugu vrstu pomoći zavisno od potrebe učenika, a na prijedlog nastavnika ili stručne školske službe. U Republici Srpskoj razvijeni su i posebni programi za učenike sa smetnjama u razvoju – za učenike s oštećenjem vida, oštećenjem sluha, lahkim oštećenjem intelektualnog funkcioniranja (umjerenom i težom mentalnom retardacijom/UMR) te za djecu s autizmom.

Što se tiče Roma kao najugroženije nacionalne manjine, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske donijelo je Akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma/Romkinja u Republici Srpskoj za period 2021–2024. godine.

U oblasti slobode govora i informiranja Ministarstvo pravde je prilikom izrade Krivičnog zakona Republike Srpske razmatralo inicijativu za uvođenje posebnog krivičnog djela – „napad na novinare”, koja nije prihvaćena, s obzirom na to da bi propisivanje posebnog krivičnog djela – „napad na novinare” predstavljalo diskriminaciju u odnosu na druge profesije koje se ocjenjuju kao ugrožene; prema ocjeni obrađivača Zakona napad na novinare može se tretirati primjenom krivičnog zakonodavstva radi čega posebno krivično djelo „napad na novinare” nije opisano.

Vlada Republike Srpske dostavila je svoje informacije na osnovi materijala koje je uputilo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, među kojima je i Akcioni plan s prijedlogom mjera za sprečavanje i suzbijanje diskriminacije. U dostavljenom mišljenju, u pogledu diskriminacije osoba s invaliditetom, naglašava se neusaglašenost predloženih mjera – od 17. do 26. mjere – i da predložene mjere nisu u skladu s ustavnim nadležnostima.

Vlada Republike Srpske izjasnila se o pitanju mjere broj 29. koja glasi: „Usvojiti stratešku platformu za rješavanje pitanja nacionalnih manjina”. Kada je u pitanju ova mjera, ukazano je na činjenicu da je Narodna skupština Republike Srpske usvojila Strategiju za unapređenje i zaštitu prava pripadnika nacionalnih manjina u Republici Srpskoj za period 2020–2024. godine („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 22/20). Cilj Strategije je da dodatno unaprijedi postojeća prava i položaj pripadnika nacionalnih manjina u različitim oblastima, te da omogući uključivanje pripadnika nacionalnih manjina u proces kreiranja javnih politika i uspostavljanje kvalitetnije saradnje s Vladom Republike Srpske.

U odgovoru se navodi da je Vlada Republike Srpske utvrdila status udruženja od javnog interesa Savezu nacionalnih manjina Republike Srpske na sjednici održanoj 4. novembra 2010. godine.

#### **5.4. Pregled stanja u predmetima diskriminacije Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine**

Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine dostavila je informaciju u kojoj je naglasila da je nakon prikupljenih podataka i informacija u okviru tijela javne uprave BDBiH ustanovila da nije bilo utvrđenih pojava diskriminacije u periodu 2018/2019. godine. Također, obaviješteni smo da su u tijelima javne uprave Brčko distrikta Bosne i Hercegovine djelimično osigurane učinkovite interne procedure zaštite od diskriminacije i regulirana načela i principi jednakog postupanja.

## **5.5. Pregled stanja u predmetima diskriminacije na nivou kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine**

### **5.5.5. Ministarstvo pravosuđa i uprave Unsko-sanskog kantona**

Ministarstvo pravosuđa i uprave Unsko-sanskog kantona dostavilo je podatke o broju odluka i presuda pravosudnih institucija Unsko-sanskog kantona u kojima je utvrđena diskriminacija za period 2018/2019. godine. Prema dostavljenim podacima, u navedenom periodu u Kantonalnom sudu u Bihaću vođena su dva (2) sudska predmeta, i to predmet o diskriminaciji u oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja, uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju, i predmet o diskriminaciji u oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – radni uvjeti. Općinski sud u Bihaću vodio je dva (2) postupka, od kojih je u jednom doneseno rješenje o povlačenju tužbe, a u drugome pravosnažna presuda (presuda br. 17 0 Rs 070849 15 Rs od 30. 1. 2018. godine) kojom je tužbeni zahtjev za zaštitu od diskriminacije, mobing i naknadu štete odbijen u potpunosti. Općinski sudovi u Cazinu, Bosanskoj Krupi i Velikoj Kladaši naveli su u svom odgovoru da nemaju evidentiranih postupaka u kojima je traženo utvrđivanje postojanja diskriminacije. Općinski sud Sanski Most – u odgovoru na pitanje da li ima presuda o utvrđenoj diskriminaciji po bilo kojoj osnovi – navodi da su u ovom periodu vođena tri parnična postupka radi utvrđivanja postojanja mobinga, i da su u sva tri slučaja donesene presude kojima su tužiočevi tužbeni zahtjevi odbijeni kao neosnovani.

### **5.5.6. Ministarstvo pravosuđa i uprave Srednjobosanskog kantona**

Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave Srednjobosanskog kantona, koji se odnose na podatke o predmetima diskriminacije u općinskim sudovima, na području ovog kantona evidentna je različita praksa sudova. Općinski sud u Kiseljaku nije imao predmete o slučajevima diskriminacije u periodu 2018/2019. U Općinskom sudu u Jajcu u 2018. godini vođen je jedan postupak u vezi s diskriminacijom u oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – naknade, u kojem je donesena presuda broj: 128 0 Rs 027300 19 Rs od 13. 5. 2019. godine, kojom je jedan dio tužbenog zahtjeva odbijen kao neosnovan, a drugi odbačen. U žalbenom postupku žalba je odbijena kao neosnovana i potvrđena je prvostepena presuda, te je odbijena i revizija na presudu Kantonalnog suda. Pored navedenog postupka, u Općinskom sudu u Jajcu nisu vođeni drugi postupci u predmetima diskriminacije za period 2018/2019. godine. Općinski sud u Jajcu je svojim internim aktima propisao procedure za zaštitu od diskriminacije na način kako je to propisano članom 24. stavom 4. Zakona o zabrani diskriminacije. Prema podacima Općinskog suda u Bugojnu, u periodu 2018/2019. godine vođena su tri postupka u predmetima diskriminacije, i sva tri su se odnosila na oblast zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja, te je u svakom od ovih postupaka donesena presuda kojom je odbijen tužbeni zahtjev. Sve presude u predmetima (46 0 P 077695 17 P, 46 0 P 065072 17 P2 i 46 0 Rs 077157 17 Rs) postale su pravosnažne. Prema podacima Općinskog suda u Travniku, kada su u pitanju predmeti s pravnom osnovom „diskriminacije”, u periodu 2018/2019. godine vođeno je (6) šest postupaka i ni u jednom od njih nije utvrđena diskriminacija u prvostepenoj i drugostepenoj odluci. Pravne osnove prema kojima su vođeni postupci u predmetima diskriminacije odnosile su se na: oblast zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju; oblast zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – naknade i oblast obavljanja privredne djelatnosti. Trenutno je u postupku predmet u kojem je naglašena diskriminacija na osnovi zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – radni uvjeti (predmet broj: 51 0 Rs 166168 19 Rs).



### **5.5.7. Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Hercegovačko-neretvanskog kantona**

Prema dostavljenim podacima, Općinski sud Čitluk i Općinski sud Čapljina nisu donijeli ni jednu presudu ili odluku u kojoj je utvrđena diskriminacija. Općinski sud u Konjicu donio je dvije presude u kojima je utvrđena diskriminacija, i to u oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta i u oblasti obrazovanja, nauke i sporta. U Općinskom sudu u Mostaru pokrenuto je (9) devet postupaka po tužbama za zaštitu od diskriminacije, od kojih su (2) povučene, a tiču se oblasti jednakog učešća svih građana u javnom životu. Diskriminacija je utvrđena u prvostepenom postupku na osnovi tužbe za zaštitu od diskriminacije u oblasti javnog informiranja i medija. U ovom sudu podneseno je šest (6) tužbi za zaštitu od diskriminacije u oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta. Od navedenih šest tužbi, u dva predmeta presuda još uvijek nije donesena, u tri predmeta donesena je presuda, od kojih je u dva predmeta utvrđena diskriminacija a treći se po žalbi nalazi kod Kantonalnog suda u Mostaru. Što se tiče preostalih predmeta, u jednom je doneseno rješenje o mjesnoj nenadležnosti, a u drugom predmetu tužba je povučena.

### **5.5.8. Ministarstvo pravosuđa i uprave Tuzlanskog kantona**

Ministarstvo pravosuđa i uprave Tuzlanskog kantona, na zahtjev Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, dostavilo je podatke o predmetima diskriminacije koji se vode u nadležnim pravosudnim institucijama u Tuzlanskom kantonu. Podatke su dostavili Općinski sud u Srebreniku, Općinski sud u Tuzli, Općinski sud u Gradačcu, Općinski sud u Banovićima, Općinski sud u Gračanici, Općinski sud u Lukavcu i Kantonalni sud u Tuzli. Prema evidencijama Općinskog suda u Gračanici i Općinskog suda u Kalesiji za period 2018/2019. godine nije bilo pokrenutih postupaka po tužbama za zaštitu od diskriminacije. U Općinskom sudu u Srebreniku 2018. godine podnesena je (1) jedna tužba za zaštitu od diskriminacije i prema njoj je donesena pravosnažna presuda kojom je utvrđena povreda prava na jednako postupanje. U predmetu je utvrđeno da je učinjena direktna i indirektna diskriminacija iz oblasti rada i radnih uvjeta zapošljavanja – uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju. U Općinskom sudu u Gradačcu, prema podacima iz CMS-a u periodu 2018/2019. godine, vođena su (3) tri postupka u predmetima diskriminacije, i to (2) dva iz oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju i (1) jedan iz oblasti članstva u profesionalnim organizacijama. Jedan postupak okončan je donošenjem presude, drugi povlačenjem tužbe i treći ustupanjem predmeta Općinskom sudu u Srebreniku na nadležno postupanje. Izvršenim provjerama putem Sistema za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS), Općinski sud u Banovićima dostavio je podatak da su u periodu 2018/2019. godine u Sudu evidentirana (2) dva predmeta koja se odnose na oblast zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju. U jednom predmetu donesena je odluka kojom se odbija tužbeni zahtjev (predmet po žalbi nalazi se u Kantonalnom sudu u Tuzli), a u drugom predmetu povučena je tužba. U Općinskom sudu u Lukavcu u navedenom izvještajnom periodu vodila su se dva predmeta. U jednom predmetu donesena je odluka iz oblasti prava na zapošljavanje, i predmet se po žalbi trenutno nalazi u Kantonalnom sudu u Tuzli. U drugom predmetu pokrenut je postupak radi navoda o diskriminaciji iz oblasti pravosuđa i uprave, i u njemu je donesena presuda zbog propuštanja. U Općinskom sudu u Tuzli vođeno je deset (10) parničnih postupaka po tužbama za zaštitu od diskriminacije, od kojih pet (5) u 2018. i pet (5) u 2019. godini. Tako je u 2018. godini u predmetu u kojem je zatražena zaštita od diskriminacije iz oblasti članstva u profesionalnim organizacijama doneseno rješenje kojim se tužba smatra povučenom. Druga presuda donesena je u predmetu u kojem je naglašena diskriminacija iz oblasti porodice, kojom je tužbeni zahtjev odbijen kao neosnovan. Treća i četvrta presuda donesene su u postupku u kojem je tražena zaštita od diskriminacije u oblasti zapošljavanja, rada i

radnih uvjeta zapošljavanja – uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju, i u oba postupka odbijen je tužbeni zahtjev u potpunosti kao neosnovan. Peta presuda se također odnosila na diskriminaciju iz oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – naknade, kojom je tužbeni zahtjev djelimično usvojen. U 2019. godini u jednom predmetu po tužbi za zaštitu od diskriminacije iz oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – radni uvjeti, doneseno je rješenje kojim je odbijen prijedlog za određivanje mjere osiguranja. Postupci su u toku u druga dva predmeta o diskriminaciji iz oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – radni uvjeti te oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – naknade. U četvrtom predmetu po tužbi za zaštitu od diskriminacije iz oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – naknade, donesena je presuda kojom je tužbeni zahtjev odbijen kao neosnovan. I u posljednjem, petom predmetu po tužbi za zaštitu od diskriminacije iz oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – otpuštanje s posla, donesena je presuda kojom je utvrđeno da su odluke tuženog nezakonite, ali je istovremeno odbijen tužbeni zahtjev tužioca koji se odnosio na mobing. Prema podacima Kantonalnog suda u Tuzli u navedenom periodu 2018/2019, povodom žalbi na odluke općinskih sudova, zaprimljeno je ukupno (8) osam predmeta, i svi su još uvijek otvoreni, a odnose se na sljedeće oblasti u kojima je diskriminacija zabranjena: oblast zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju, oblast članstva u profesionalnim organizacijama, oblast obavljanja privredne djelatnosti, oblast jednakog učešća svih građana u javnom životu i diskriminaciju iz oblasti porodice.

#### **5.5.9. Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona**

Na zahtjev Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine o dostavljanju podataka o predmetima diskriminacije za period 2018/2019, Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona zatražilo je navedene podatke od sljedećih institucija na području Bosansko-podrinjskog kantona, i to: Komisije za ljudska prava, građanske slobode, predstavke, etički kodeks i civilno društvo, Komisije za ravnopravnost spolova Skupštine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, Ministarstva za unutrašnje poslove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, Ministarstva za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, Zavoda za pružanje besplatne pravne pomoći i pravosudnih tijela. Prema dostavljenim informacijama navedenih institucija, uključujući i Kantonalno tužilaštvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, nisu evidentirani slučajevi i predmeti diskriminacije, dok se Komisija za ravnopravnost spolova Skupštine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i Zavod za pružanje besplatne pravne pomoći Bosansko-podrinjskog kantona Goražde nisu izjasnili o ovom zahtjevu za dostavljanje predmetnih podataka. Prema podacima Kantonalnog suda Goražde, u ovom izvještajnom periodu evidentirana su dva slučaja direktne diskriminacije u kojima nije utvrđena osnova, od kojih je u jednom slučaju uvažena žalba tuženog i preinačena prvostepena odluka tako što je odbijen tužbeni zahtjev da se utvrdi da je tuženi diskriminirao tužioca, a u drugome je tužiteljčina žalba odbijena kao neosnovana. Pored navedenog, Kantonalni sud u Goraždu navodi da primjenjuje Smjernice Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine koje su obavezujućeg karaktera, te da nije donio posebne pravne akte koji reguliraju načela i principe jednakog postupanja i osiguravaju učinkovitu proceduru zaštite od diskriminacije. Općinski sud u Goraždu dostavio je informaciju o predmetima u kojima je vođen postupak za zaštitu od diskriminacije, i to: jedan (1) predmet u kojem je utvrđena diskriminacija iz oblasti zapošljavanja, rada i radnih uvjeta zapošljavanja – naknade, dva (2) predmeta iz oblasti porodice i jedan (1) predmet iz oblasti socijalne zaštite – socijalne naknade. Općinski sud u Goraždu naglašava da od svih predmeta, ukupno četiri (4), ni u jednom postupku nije pravosnažno utvrđena diskriminacija niti donesena pravosnažna presuda koja potvrđuje postojanje diskriminacije.

#### **5.5.10. Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne zaštite i prognanih Kantona 10**

Vlada Kantona 10 dostavila je samo odgovor Ministarstva rada, zdravstva, socijalne zaštite i prognanih Kantona 10 u kojem se navodi da u Sektoru za socijalnu zaštitu i raseljene osobe nema evidentiran ni jedan slučaj diskriminacije u periodu 2018/2019. godine. Također, navedeno je da se u slučaju diskriminacije u ovoj oblasti poziva na odredbe Zakona o zabrani diskriminacije.

#### **5.5.11. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog kantona**

U ime Vlade Zeničko-dobojskog kantona dostavljen je samo odgovor Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog kantona u kojem se navodi da ovo ministarstvo ne raspolaže informacijama o zvaničnim odlukama i presudama u kojima je došlo do povrede principa jednakog postupanja.

#### **5.5.12. Generalni zaključak o pojavama diskriminacije u kantonima Federacije Bosne i Hercegovine**

U skladu s nadležnostima utvrđenim Zakonom o zabrani diskriminacije, a u vezi s odredbom koja propisuje da se ovaj zakon odnosi na sva javna tijela na nivou države, entiteta, kantona, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, općinske institucije i tijela te pravna lica s javnim ovlastima, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine zatražilo je informacije i podatke o predmetima i pojavama diskriminacije radi izrade ovog dokumenta. Također je zatražena informacija o uspostavi internih evidencija o predmetima diskriminacije kao i informacija o donošenju internih akata koji jasno i nedvosmisleno uređuju procedure za zaštitu od diskriminacije.

Analizirajući odgovore, zaključujemo da ni jedna kantonalna vlada u Federaciji BiH nije dostavila kompletnu informaciju koja bi dala stvarni prikaz stanja u tom kantonu.

Institucije koje u svojim odgovorima navode da su donijele interne akte kojima uređuju postupak zaštite od diskriminacije, nisu dostavile informaciju o postupcima koji su vođeni u skladu s donesenim procedurama niti informaciju o tome da li su uspostavile interne evidencije o predmetima diskriminacije.

Većina kantona dostavila je podatke o sudskim predmetima koji nisu razvrstani po osnovama diskriminacije, na način kako to propisuje Zakon o zabrani diskriminacije. Uzimajući u obzir informaciju Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine da je programiranje dodatnih atributa za evidentiranje vrste, osnova i oblika diskriminacije u CMS-u počelo krajem 2018. godine, odnosno da sudovi u Bosni i Hercegovini tek od aprila 2019. godine imaju mogućnost unosa u CMS ovih atributa u predmetima diskriminacije, jasno je da podaci o predmetima diskriminacije razvrstani po osnovama nisu mogli biti dostavljeni.

S obzirom na činjenicu da su pojedine institucije dostavile vrlo oskudne podatke, ili ih uopće nisu dostavile, pretpostavljamo da nisu donijele interne akte koji jasno i nedvosmisleno uređuju procedure za zaštitu od diskriminacije, niti su uspostavile interne evidencije o predmetima diskriminacije.

Analizom dostavljenih odgovora zaključujemo da je pristup neujednačen i nesistematičan u izvršavanju ove zakonske obaveze. Na osnovi polovičnih informacija i podataka koje su dostavile nadležne kantonalne institucije, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine nije moglo stvoriti objektivnu sliku stanja o pojavama diskriminacije u kantonima, i općenito u Bosni i Hercegovini.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine predlaže da Vijeće ministara Bosne i Hercegovine nakon razmatranja Izvještaja o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini za period 2016. – 2020. godina donese sljedeće:

### **ZAKLJUČKE**

1. Usvaja se Izvještaj o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini za period 2016. – 2020. godina.
2. Zadužuje se Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine da putem Generalnog sekretarijata Vijeća ministara Bosne i Hercegovine Izvještaj o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini za period 2016. – 2020. godina, dostavi Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine na razmatranje.